

УДК 379.851

Чертовська Д.В.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В рамках статті були обґрунтовані сутність дитячого туризму в Україні та сучасний стан. Розвиток молодіжного та дитячого туризму в Україні сьогодні особливо актуальний, оскільки саме цей вид туризму має патріотично - виховне значення, дає змогу в юному віці не тільки пізнати свою країну і весь світ, але й реалізувати конституційне право кожної дитини на відпочинок.

Ключові слова: дитячий туризм, історія, проблеми, відпочинок, перешкоди, діти, молодіжний туризм, переміщення, виховання, розвиток, дитячі табори.

В рамках статті були обґрунтовані сутність дитячого туризму в Україні та сучасний стан. Розвиток молодіжного та дитячого туризму в Україні сьогодні особливо актуальний, оскільки саме цей вид туризму має патріотично - виховне значення, дає змогу в юному віці не тільки пізнати свою країну і весь світ, але й реалізувати конституційне право кожної дитини на відпочинок.

Ключевые слова: детский туризм, история, проблемы, отдых, препятствия, дети, молодежный туризм, перемещения, воспитание, развитие, детские лагеря.

Under article were substantiated child essence of tourism in Ukraine and the current state. The development of children's tourism in Ukraine today is especially important because it is this type of tourism has educational value, at a young age can not only know their country and the world, but also to implement the constitutional right of every child to rest.

Keywords: children's tourism, history, problems, rest, obstacles, children, youth tourism, travel, education, development, children's camps.

Постановка проблеми. Існують деякі проблеми, які перешкоджають розвитку сучасного дитячого туризму. Необхідність вирішення проблеми щодо розвитку в дитячому спортивно-оздоровчому туризмі, нові економічні відносини зажадали змін у процесі діяльності основної матеріальної та організаційної бази масового туризму, науково-методичної бази для формування і розробки практичних рекомендацій з розвитку дитячого туризму в регіоні та в країні в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку українського дитячого туризму присвячені наукові праці В.К. Федорченка, Т.А. Дворової, В.В. Худо, В.І. Цибуха, М.П. Мальської та ін. Саме ці автори вперше в Україні узагальнили та систематизували матеріал з окремих розділів історії дитячого туризму. Але проблеми розвитку розглядаються фрагментарно, у зв'язку з цим потребує систематичний підхід до розробки науково-методичних основ розвитку даного виду туризму.

Мета статті. Дослідження проблем розвитку дитячого туризму.

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. Розвиток молодіжного та дитячого туризму в Україні сьогодні особливо актуальний, оскільки саме цей вид туризму має патріотично – виховне значення, дає змогу в юному віці не тільки пізнати свою країну і весь світ, але й реалізувати конституційне право кожної дитини на відпочинок.

Історія туризму в Україні вивчена недостатньо[3,с.75]. Предметом спеціального наукового дослідження вона стала нещодавно. За часів існування СРСР окремі відомості про туристську діяльність в Україні містилися у дослідженнях загальносоюзного значення. Вітчизняне «туризмознавство» почало формуватися після 1991 р. За роки незалежності з'явилися перші наукові публікації з цієї проблематики, в яких дослідники прагнуть з'ясувати, коли в Україні з'явилось таке суспільне явище, як туризм, висвітлити актуальні проблеми історії розвитку туризму.

Детальний аналіз стану, проблем та перспектив розвитку молодіжного та дитячого туризму в нашій державі не проводився, тому інформація про цей вид туризму дається фрагментарно і тільки в загальному аспекті розвитку туризму в цілому. За останні роки не було прийнято жодного законодавчого документа, який би чітко визначив завдання і нові ідеї розвитку молодіжного та дитячого туризму в Україні.

Конвенцією ООН про права дитини, ратифікованою Верховною Радою України, проголошено, що діти мають не тільки особливі потреби, а й громадські, політичні, соціальні, культурні та економічні права. Одним із

найважливіших стратегічних завдань нашої держави в забезпеченні соціального захисту дитинства є реалізація їх права на оздоровлення та відпочинок [2,с.87].

Виходячи з цього, постає потреба вироблення системного підходу до проведення молодіжної політики сприяння духовному й фізичному розвитку підростаючого покоління, виховання у нього почуття громадської свідомості та патріотизму. Державна туристична адміністрація України, інші міністерства та відомства реалізують державну молодіжну політику в контексті виконання загальнодержавної програми «Молодь України». 20 березня 1998 р. були затверджені комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні, які передбачали: сприяти розвитку інфраструктури молодіжного туризму, створенню умов для широкого залучення молоді до опанування надбаннями національно-культурної спадщини України; забезпечити підтримку краєзнавчого туризму; організовувати та проводити туристсько-спортивні заходи (зльоти, олімпіади першості, чемпіонати, інші види змагань) на національному і регіональному рівнях для молоді та студентів; забезпечувати організацію туристських поїздів для молоді, активізувати туристичні обміни молодіжними групами з метою навчання, стажування та ознайомлення з народними традиціями і культурою, обміном молодіжними спортивними командами [4, с 125]

Згідно з законом України «Про туризм» держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності. Серед основних цілей державного регулювання в галузі туризму є забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг стосовно цих категорій [7,с 78].

Державою приділяється постійна і значна увага оздоровленню та відпочинку дітей та молоді. Так, упродовж 2012 р. в різних типах оздоровчих закладів усіх форм власності відпочивали понад 3 млн. дітей і підлітків, близько 50 тис. школярів і студентів здійснювали туристські подорожі за кордон. Крім того, екскурсійні послуги надано 3,5 млн. дітей та підлітків.

12 травня 2004 р. Кабінетом Міністрів України були затверджені Заходи щодо державної підтримки розвитку молодіжного та дитячого туризму, в яких зазначена необхідність: утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань сприяння молодіжному та дитячому туризму; проведення інвентаризації об'єктів туристичної інфраструктури, які можуть бути використані для потреб молодіжного та дитячого туризму; розроблення та впровадження механізмів підтримки кращих інноваційних проектів громадських та інших організацій із створення та просування на ринку туристичного продукту для дітей та молоді; здійснення заходів щодо створення мережі молодіжних готелів; розроблення пілотного проекту молодіжного готелю; підготовка пропозицій щодо виділення

приміщень для молодіжного готелю або земельної ділянки для його спорудження в кожному обласному центрі; розроблення та затвердження символіки молодіжного туризму; підтримка проведення благодійної акції «Подаруй дитині літо»; проведення молодіжних туристичних фестивалів; розроблення та проведення маркетингової кампанії молодіжних готелів, дитячих оздоровчих закладів на міжнародному туристичному ринку; визначення та затвердження орієнтовної тематики екскурсійно-краєзнавчої діяльності в межах свого регіону відповідно до вимог навчальних програм для різних вікових груп дітей та молоді і рівня їх знань; включення туристських та екскурсійних поїздок по Україні до навчальних планів середніх загальноосвітніх шкіл; проведення Всеукраїнського ярмарку послуг, пов'язаних з організацією дитячого та оздоровчого туризму; створення Інтернет-порталу, сайту дитячого та молодіжного відпочинку; видання сучасних карт, схем, довідників з молодіжних туристських маршрутів, путівника із зазначенням основних туристичних центрів для шкільної та студентської молоді; сприяння розвитку міжнародного молодіжного туризму у прикордонних областях; проведення міжнародної конференції «Молодіжний та дитячий туризм та відпочинок», наукових досліджень у сфері молодіжного туризму; дослідження ціноутворення туристичного продукту для дітей та молоді, підготовка відповідних пропозицій та рекомендацій та ін. [4,с 39].

16 січня 2003 р. Кабінетом Міністрів України прийнята Постанова «Про затвердження Державної програми відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2014 року». З метою удосконалення організації повноцінного відпочинку, оздоровлення дітей, а також стимулювання діяльності дитячих оздоровчих закладів Кабінет Міністрів України визначає, що турбота про здоров'я дітей є одним з основних показників ставлення держави до проблем підростаючого покоління.

Виконання Програми дасть змогу збільшити кількість дітей, охоплених організованими формами відпочинку та оздоровлення; зміцнити матеріально-технічну базу діючих оздоровчих закладів та збільшити їх кількість, зокрема спеціалізованих і профільних оздоровчих закладів для дітей; урізноманітнити та підвищити якість оздоровчих послуг; забезпечити високий рівень фахової підготовки працівників оздоровчих закладів для дітей [5,с 125].

Серед туристських підприємств, які сьогодні в Україні спеціалізуються на молодіжному туризмі, найбільшим в нашій країні залишається АТ «Супутник – Україна», який веде свою історію з 1958 р.

Незважаючи на те що система ринкових відносин зруйнувала монополію «Супутника» на цей вид туризму, він є одним з провідних у цій сфері. У системі «Супутника» близько 40 підрозділів, які працюють в усіх регіонах країни, укомплектовані професійними кадрами і мають власну матеріальну базу: у Києві - готель «Мир», у Луганську – «Дружба», в Одесі – «Юність», туристичні комплекси в Запорізькій та Черкаській областях, молодіжний центр «Верховина» в Закарпатській області, власний

автобусний парк. АТ «Супутник – Україна» має всі можливості для якісного обслуговування дітей та молоді на туристичних маршрутах України і відпочинку та оздоровлення молоді за кордоном. З цією метою підготовлено кілька спеціалізованих програм, наприклад «Президентський клас», «Т.Г.Шевченко – великий син українського народу», пізнавальні екскурсійні програми в Києві та в усіх обласних центрах України [2,с.98].

Цілком зрозуміло, що сьогодні організувати дитячі й молодіжні тури набагато складніше. Сучасне підростаюче покоління набагато вимогливіше, у його свідомості вже з'явилися певні стандарти – що таке рівень обслуговування середнього класу, три або чотиризірковий рівень. Далеко не всі українські туристичні фірми мають серед своїх пропозицій послуги для дітей і молоді. Підготовка таких послуг – досить копітка справа, а щоб мати економічний ефект від неї, потрібно вкласти набагато більше, ніж в організацію туру для дорослих. До того ж специфіка роботи з дітьми в екскурсійних і туристичних поїздках накладає, крім усього іншого, величезну моральну відповідальність на організатора.

Останнім часом державна підтримка дитячого та молодіжного туризму стала більш відчутніша. Так, «Укрзалізниця» надає дітям під час канікул можливість безплатного проїзду до місць відпочинку й оздоровлення. Слід відмітити і тенденцію до залучення низки культурно значущих, оздоровчих, видовищних організацій і установ у систему ISIC. Міжнародне студентське посвідчення ISIC дає його власнику право на знижки й пільги під час оплати проїзду в міжнародному, внутрішньому та міському транспорті, на розміщення в готелях, харчування, відвідування музеїв, театрів і кінотеатрів, клубів, дискотек, спортивних заходів більш як у 100 країнах [7,с 56]. Адже сьогодні в Україні значно підвищився попит на закордонний відпочинок молоді – не слабшає інтерес до поїздок до Туреччини, Болгарії, вже кілька років поспіль українські діти відпочивають в іспанських родинах. Стають досить актуальними і загальноосвітні закордонні тури, коли дитина індивідуально або у складі групи вирушає до Англії, Іспанії, Мальти, де поруч із відпочинком має можливість поглиблено вивчати іноземну мову. На жаль, державній політиці у цій сфері властива певна непослідовність. З одного боку, дітям надають безплатний проїзд, а, з другого, виставляють неймовірну ціну за проживання в готелі. Як наслідок, ознайомлюючись із величними пам'ятками світової та української культури, діти мусять жити в умовах, досить далеких від поняття «цивілізовані». Водночас матеріальна база, що перебуває під юрисдикцією різних міністерств і відомств, не використовується в повному обсязі, а цільові кошти зі спеціалізованих джерел фінансування, які виділяються з державного бюджету для відпочинку та оздоровлення дітей і молоді, не завжди використовують за призначенням. Важливим заходом, спрямованим на розвиток внутрішнього та в'їзного молодіжного та дитячого туризму в Україні, є створення мережі засобів розміщення, які б за невисоку ціну надали можливість проживання для дітей, школярів та студентів під час мандрівок

історичними і рекреаційними центрами країни. Виникає об'єктивна необхідність скористатися досвідом зарубіжних країн у сфері функціонування популярних і відносно дешевих закладів для подорожуючих - хостелів (молодіжних готелів). Адже сьогодні більш ніж у 60 країнах світу діє понад 4,5 млн. хостелів, якими користується близько 35 млн. мандрівників, причому їх кількість постійно збільшується [6, с 235]. Подібно до готелів, які за рівнем комфортності різняться кількістю «зірок», хостели класифікують за кількістю «ялинок». Найкращими та найдорожчими є «чотирьох ялинкові», в яких є власна їдальня, душ на поверсі, камери зберігання, кімната побуту, послуги Інтернету. У номерах такого хостелу звичайно розміщуються не більше шести осіб. Із зменшенням «ялиновості» хостели надають менше послуг, тут можливе розміщення до 40 мандрівників у кімнаті, наявність їдальні не обов'язкова і вартість одного спального місця зазвичай трохи більше долара. Незалежна Україна має достатню базу для створення мережі таких хостелів в містах, де є вищі навчальні заклади та існує велика кількість гуртожитків.

В Україні вже розпочато роботу зі створення та розвитку їх мережі. У грудні 2003 р. була зареєстрована Всеукраїнська молодіжна хостел-асоціація [1,с.67], яка є єдиним офіційним представником в Україні, об'єднує 8 тис. молодіжних готелів (хостелів) у 96 країнах світу і налічує більш, ніж 4,5 млн. членів.

Перший український хостел «Авіатор» був відкритий у 2004 р. в Києві на базі Національного авіаційного університету, а сьогодні в Україні вже працюють більше десяти хостелів у Львові, Ужгороді, Балаклаві, Києві, Черкасах.

Потягом останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей та молоді. Вплив постійно діючих факторів ризику, незадовільна екологічна ситуація, ускладнена наслідками Чорнобильської катастрофи, перевантаження, насамперед у шкільному віці, призводять до істотного зниження імунітету та розвитку у дітей хронічних захворювань. Поки що не вдається забезпечити організоване оздоровлення та відпочинок усіх бажаючих. Основними причинами такої ситуації є дефіцит коштів та слабка матеріально-технічна база дитячих оздоровчих закладів незалежної України. У зв'язку з цим потрібні координація діяльності всіх міністерств і відомств, проведення протекціоністської (передусім фінансової) політики з боку держави. Це насамперед упровадження спеціалізованих навчальних туристських програм залежно від вікових та освітніх особливостей дітей і молоді, виконання програми оздоровлення та фізичного загартування підростаючого покоління.

Сьогодні досить популярним залишається відпочинок дітей та молоді у Херсонській, Миколаївській, Одеській областях, у Закарпатті, на Полтавщині. Але ж найпопулярнішим залишається Крим. Сонячне світло й тепло, мінерально-сольовий склад і температурний режим морської води,

чудові пляжі створюють сприятливі умови для відпочинку та оздоровлення дітей та молоді. Загальновідомими санаторно-курортними дитячими центрами є Ялта, Алушта, Алушка, Феодосія, Євпаторія, Судак, Саки і, звичайно ж, «Артек».

17 березня 2005 р. Верховною Радою України була прийнята Постанова № 2493 - IV «Про заходи Кабінету Міністрів України щодо організації оздоровлення дітей влітку та розвитку Міжнародного дитячого центру «Артек», в якій зазначалося, що діяльність Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування щодо організації оздоровлення дітей не відповідає рекомендаціям Верховної ради України з цих питань та рекомендувалось збільшити обсяги фінансування заходів щодо організації відпочинку та оздоровлення дітей влітку, у тому числі шляхом надання субвенцій органам місцевого самоврядування для необхідного фінансування організації відпочинку та оздоровлення дітей, компенсації втрат місцевих бюджетів від надання пільг щодо здійснення податкових та інших платежів дитячим оздоровчим закладам [8].

Незважаючи на свій солідний вік, «Артек» увірвався в нове тисячоліття і знову підтвердив свою сучасність і лідерство в галузі дитячого відпочинку. У 2004 р. МДЦ «Артек» офіційно визнаний центром для реалізації міжнародних проектів ЮНЕСКО. Заснований у 1925 р. як лікувально-оздоровча установа, «Артек» успішно реалізовує одну із своїх головних цілей – оздоровлення дітей, використовуючи для цього унікальний природно-кліматичний потенціал і можливості матеріально-технічної бази, яка сьогодні розвивається і вдосконалюється [4, с 89].

На перший погляд, увага до проблематики туризму в незалежній Україні досить пильна. Тут і укази Президента України, і парламентські слухання про стан і заходи для розвитку туризму, і увага до нашої країни з боку Всесвітньої туристської організації, зокрема приїзд до України генерального секретаря ВТО. Але що стосується дитячого та молодіжного туризму, то тут за останні роки не було прийнято жодного законодавчого документа. Потреба, щонайменше, постанови Кабміну, Верховної Ради чи спільного документу цих органів вищої влади давно назріла. У ньому мають бути чітко визначені завдання туристичних фірм і державних органів у цій сфері, необхідні нові ідеї і рішення стосовно розвитку молодіжного та дитячого туризму в незалежній Україні.

Висновки. В ході дослідження визначено проблеми розвитку дитячого туризму, які необхідно ліквідувати у нашій державі. Недоліки розвитку розглядаються фрагментарно, у зв'язку з цим потребує систематичний підхід до розробки науково-методичних основ розвитку даного виду туризму.

Використані джерела:

1. Богданова С. Подаруємо дітям канікули // *Туризм: практика, проблеми, перспективи*, -2003, № 4.-С. 44-45
2. Квартальнов В.А. Орбиты "Спутника"/ Квартальнов В.А - К.: Молодь, 1987. -152с.-

Географія та туризм

3. Колотуха О.В. Дитячо-юнацький туризм як об'єкт суспільно-географічних досліджень / Колотуха О.В.- К.: Зб. тезів доповідей, 2003. -171-175с.
4. Сысоева О.Е.: Организация летнего отдыха детей /Сысоева О.Е – М.: Владос., 1999. – 176с.
5. Чудновський А.В. Туризм та туристичне господарство: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / А.В. Чудновський – Львів, 2000. – 400 с.
6. Костерев Н.А. Безпека туристсько-краєзнавчих походів, екскурсій, експедицій : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] Н.А.Костерев, Т.А. Самохіна –Київ, 1981.-321с.
7. Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм: навч. посіб /Ю.В. Щур, О. Ю Дмитрук.-Київ, Альтерпрес, 2003. – 232 с.
8. Степанов В.А. Пути развития и совершенствования детско-юношеского, молодежного и спортивно оздоровительного туризма/ В.А.Степанов [електронний ресурс].-Режим доступу.: http://nkosterev.narod.ru/met/zak_dut.html